

انحطاط و ترقی تمدن‌ها

از نظر قرآن و منطق دیاکنتیک

www.ketab.ir

متفکر شهید استاد مرتضی مطهری

انتشارات صدرا

سرشناسه	مطهری، مرتضی، ۱۳۹۸-۱۳۵۸.
عنوان و نام پدید آور	انحطاط و ترقی تمدنها از نظر قرآن و منطق دیالکتیک / مرتضی مطهری
مشخصات نشر	تهران: صدرا، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	۲۵۶ ص.
شابک	978-600-7747-31-5
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	پژوهش (تمدن) -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	دیالکتیک
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۷ م / ۶۲۵ / ۲۳۳ BP
رده‌بندی دیوبند	۲۹۷/۹۹۸
شماره کتابشناسی ملی	۵۵۲۸۰۱۲

کتابخانه علمی و فرهنگی

www.ketab.ir

انحطاط و ترقی تمدنها از نظر قرآن و منطق دیالکتیک

اثر: استاد شهید آیت‌الله مرتضی مطهری
 نوبت چاپ: چهارم / آذر ۱۴۰۲ مطابق جمادی‌الاول ۱۴۴۵
 تعداد: ۵۰۰ نسخه
 بها: ۹۹/۰۰۰ تومان
 حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ فجر (۱۰۰۱۳۹۵)
 ناشر: انتشارات صدرا (باکسب اجازه از شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید)
 کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص ناشر است.

- تهران: شعبه ۱: خیابان ناصرخسرو، مقابل دارالفنون، کوچه دکتر مسعود. تلفن: ۳۳۹۱۵۱۳
- شعبه ۲: خیابان انقلاب، بین خ دانشگاه و ابوریحان، پلاک ۱۱۶۴ - تلفن: ۶۶۴۶۱۰۸۶
- قم: شعبه ۱: خیابان ارم. تلفن: ۳۷۷۳۱۵۲۲. دورنگار: ۳۷۷۷۳۱۴
- شعبه ۲: مجتمع ناشران، تلفن: ۳۷۸۴۷۵۹۵

پایگاه اینترنتی و فروشگاه آنلاین: motahari.org

شابک: 978-600-7747-31-5 ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۷-۳۱-۵

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	مدخل / تذکر مشفقانه
بخش اول: انحطاط و ترقی تمدنها از نظر قرآن	
۱۵	راز حرکت تاریخ
۱۶	ارزش تاریخ
۱۷	آیا جامعه اصالت دارد یا فرد؟
۱۹	تفاوت انسان با حیوانات اجتماعی
۲۰	تشکیلات اجتماعی زندگی امروز انسان
	منشأ تحولات تاریخی چیست؟
۲۵	۱. ظهور نوابغ
۲۶	۲. نژاد
۲۸	۳. جغرافیا
۲۹	۴. زور
۳۰	۵. ابزار تولید
۳۰	نظریه دۆرانی بودن تاریخ
۳۱	حرکت حلزونی تاریخ
۳۲	راز اصلی حرکت تاریخ
۳۷	عوامل انحطاط و ترقی اقوام
۳۷	پیدایش و زوال تمدنها
۳۹	تنازع و تعاون در زندگی انسان
	راز انحطاط و ترقی اقوام:
۴۳	۱. ظلم و عدالت اجتماعی
۴۵	دو هدف بعثت پیامبران
۴۶	۲. فسق و فجور و تقوا و پاکی
۴۷	سرگذشت اندلس
۴۹	فسق و فجور، یک مخدّر عمومی
۵۱	۳. تفرّق و اتحاد
۵۲	اختلاف خوب
۵۴	۴. امر به معروف و نهی از منکر و ترک آن
۵۶	فتح و قطع باب رحمت

۵۷ بعد الهی تاریخ
۶۳ پرسش و پاسخ
۶۹ تاریخ، یکی از منابع معرفت و شناسایی منابع شناخت انسان از نظر قرآن:
۷۱ ۱. طبیعت
۷۳ ۲. عقل
۷۵ نظریه دکارت
۷۶ ۳. قلب و دل
۷۷ نظریه لزوم همدوشی عقل و دل
۷۸ نظریه برگسون
۷۹ نظر قرآن درباره الهامات قلب و دل
۸۰ ۴. آثار فکری دیگران
۸۱ ۵. انسانهای کامل
۸۲ ۶. تاریخ
۸۵ بیانی دیگر از عوامل چهارگانه انحطاط و ترقی امتها
۸۹ پرسش و پاسخ
۹۵ تصادفی یا منت بودن تاریخ و لوازم آن
۹۶ اگر تاریخ تصادفی باشد درس نیست
۹۷ آنجا که تاریخ درس نظری است نه عملی
۹۸ آنجا که تاریخ درس عملی بدی است
۹۹ آنجا که تاریخ درس عملی خوبی است
۱۰۰ آیات قرآن درباره عوامل انحطاط و ترقی امتها
۱۰۵ داستان آقای راشد
۱۰۷ پرسش و پاسخ
۱۱۳ نگاهی دیگر به آیات قرآن
۱۱۳ آیات سوره انبیاء
۱۲۰ ظلم به نفس
۱۲۵ عکس العمل جهان نسبت به نیک و بد انسان
۱۳۰ آیات سوره مؤمنون
۱۳۲ مسئله وحی نفسی

۱۳۳ پرسش و پاسخ

بخش دوم: بینش دیالکتیکی تاریخ و نقد آن

۱۳۳ عناصر اساسی منطق دیالکتیک
 ۱۴۳ ۱. تاریخ یک جریان مداوم است
 ۱۴۶ ۲. حرکت معلول تضاد است
 ۱۴۹ ۳. هر ضدی ضد خود را پرورش می‌دهد
 ۱۵۰ ۴. سر تکامل
 ۱۵۱ ۵. تکامل در طبیعت و جامعه، هدفدار نیست
 ۱۵۳ ۶. تحولات اجتماعی به صورت انفجار است
 ۱۵۴ ۷. ترتیب مراحل تکامل تاریخ قابل تغییر نیست
 ۱۵۵ ۸. هر مرحله باید به حد کمال خود برسد
 ۱۵۷ پرسش و پاسخ

۱۶۵ اصول دیالکتیک از نظر هگل و مارکسیسم
 ۱۶۶ منطق دیالکتیک
 ۱۶۷ استفاده مارکس از منطق دیالکتیک
 ۱۶۸ اصول دیالکتیک هگل
 ۱۷۰ بیان هگل
 ۱۷۱ اصل تأثیر متقابل اشیاء
 ۱۷۲ ضرورت بالقیاس
 ۱۷۵ اصل تبدیل کمیت به کیفیت
 ۱۷۶ پیاده کردن اصول دیالکتیک در تاریخ
 ۱۷۹ معنی صورت نوعیه
 ۱۸۰ دوره‌های زندگی بشر
 ۱۸۱ اشکال در توجیه انتقال از اشتراک اولیه به دوره بعد
 ۱۸۲ رابطه تمدن و عواطف
 ۱۸۵ تضاد عقل و نفس
 ۱۸۵ حدیث نبوی
 ۱۸۷ ملک و شیطان
 ۱۸۷ منطق راست و چپ در قرآن
 ۱۹۲ انسان، کون جامع

- ۱۹۳ علی علیه‌السلام، انسان کامل
- ۱۹۷ اصل حرکت و اصل تضاد در طبیعت و در تاریخ
- ۱۹۸ ماتریالیسم دیالکتیک رنگ تبلیغی دارد
- ۱۹۹ مثال غلط برای تضاد
- ۲۰۱ تضاد منشأ سرعت حرکت است نه حرکت
- ۲۰۳ توضیح اصل تأثیر متقابل
- ۲۰۴ توضیح درباره اصل تبدیل کمیت به کیفیت
- ۲۰۷ بازگشت به بحث
- ۲۰۸ اصل حرکت در طبیعت
- ۲۱۰ اصل تضاد در طبیعت
- ۲۱۱ تفاوت نظریه هگل درباره تکامل با غیر هگل
- ۲۱۳ طبیعت هدفدار است
- ۲۱۴ اصل حرکت و اصل تضاد در تاریخ
- ۲۱۵ یک سؤال
- ۲۱۸ پرسش و پاسخ
- ۲۲۳ دیالکتیک تاریخ و ایرادات وارد بر آن
- ۲۲۴ دیالکتیک طبیعت
- ۲۲۷ دیالکتیک تاریخ
- ۲۲۸ مسئله پیش‌بینی
- ۲۳۰ پیش‌بینی‌های غلط مارکسیستها
- ۲۳۱ انتقاد اخلاقی به این نظریه
- ۲۳۲ آیا تکامل تاریخ نتیجه تکامل ابزار تولید بوده؟
- ۲۳۳ آیا هر نهضت اصلاحی از ناحیه طبقه محروم بوده است؟
- ۲۳۴ بسیاری از قیامها برای اجرای قوانین موجود است
- ۲۳۵ انکار نهضت‌های مقدس
- ۲۳۷ هر تحول تاریخی لزوماً تکاملی نیست
- ۲۳۸ نظریه توین‌بی
- ۲۳۹ پرسش و پاسخ
- ۲۴۹ فهرستها

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

کتاب حاضر تنظیم شده یازده جلسه سخنرانی و بحث و انتقاد در انجمن اسلامی پوشکان توسط استاد شهید آیت الله مطهری از ۲۳ آبان ۱۳۵۳ شمسی تا چند ماه بعد است. موضوع اصلی این جلسات فلسفه تاریخ بوده است که طی آن به مسئله انحطاط و ترقی تمدنها در دو بخش یکی از نظر قرآن و دیگر از نظر منطقی دیالکتیک پرداخته شده است. نام کتاب از تعابیری که خود استاد به کار برده اند انتخاب شده است.

سبک بحث در این جلسات که پس از سخنان استاد مطهری حضار - که از نخبگان بوده اند و برخی از آنها مانند مرحوم مهندس بازرگان صاحب نظر به شمار می روند - نظرات خود را بیان می دارند و استاد شهید با سعه صدر و روی باز به سؤالات آنها پاسخ می دهند، می تواند برای امروز ما درس و الگو باشد. البته سخنان سؤال کنندگان و حضاری که اظهار نظر کرده اند، تا حد ممکن خلاصه شده است. همچنین در ضمن بحث گاهی مزاح هایی صورت گرفته است که چون مرتبط با موضوع بوده حذف نگردیده است.

در این کتاب به راز حرکت تاریخ و عوامل انحطاط و ترقی تمدنها و سنت بودن و درس بودن تاریخ پرداخته شده و همه اینها از نگاه قرآن مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته است؛ همچنان که موضوع تکامل تاریخ از نظر منطق دیالکتیک مورد بررسی و نقد واقع شده است. از این نظر این کتاب می‌تواند برای امروز ما و آینده انقلاب اسلامی ما مفید و مؤثر باشد.

قرائن نشان می‌دهد که این جلسات بیش از یازده جلسه بوده که متأسفانه نوار صوتی برخی از آنها در دست نیست و یکی از دلایل تأخیر در انتشار این کتاب نیز امید به دسترسی به آنها بوده است.

این کتاب را می‌توان از سنخ کتابهای جامعه و تاریخ، فلسفه تاریخ، جامعه و تاریخ در قرآن اثر آن فرزانه شهید دانست، به این نحو که می‌توانند مکمل یکدیگر واقع شوند.

تنظیم و ویرایش علمی این کتاب توسط آقای دکتر علی مطهری (عضو هیئت علمی گروه فلسفه و کلام دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران) انجام شده است.

امید است این اثر نیز رضایت خاطر علاقه‌مندان آثار استاد مطهری را فراهم آورد. از خدای متعال توفیق نشر و ترویج آثار و اندیشه‌های آن متفکر و فیلسوف و فقیه عالی‌مقام و اسلام‌شناس عظیم‌الشان و حاصل عمر و پاره تن امام خمینی(ره) را مستلث می‌کنیم.

۲۲ بهمن ۱۳۹۷

مطابق با ۵ جمادی الثانی ۱۴۴۰

سید محمد تقی
موسوی قزوینی